

ретному типі сімейних відносин. Якщо ж у них маються негативні моменти, що суперечать об'єктивному ходу суспільного буття, то їхня реалізація нічого, крім шкоди, принести не може, а тому чи рано пізно викликає необхідність “виправлення” придбаних дітьми негативних ознак, що нерідко носить затяжний хворобливий і малоефективний характер.

Реалізацію позитивних можливостей визначеного типу сімейних відносин не можна представити поза вдумливою виховною діяльністю батьків. Виховання дітей не тільки частка справа, але і цивільний обов'язок батьків. Ніякі рецепти не допоможуть, якщо в самій особистості вихователя є схильність до насильства в сім'ї. Вимогливість до дитини повинна сполучатися з глибокою повагою до нього, любов – зі суворістю, переконання – із примусом, довіра – з контролем, заохочення – з докором і навіть покаранням. Адже пред'являючи вимоги, покладаючи на дитину нові обов'язки, домагаючись їхнього виконання, батьки піднімають його на новий, більш високий рівень розвитку.

Наостанок необхідно вказати, що кримінологічно значимі виховні цілі цілком будуть досягнуті тільки тоді, коли вимога дитиною усвідомлюється як необхідність. Батькам варто знати, який тон, який відтінок почуттів, яке поведінка впливає на їхніх дітей. Для всебічного виховання дитини необхідно, щоб вона зайняла правильне місце в родині і її життя, діяльність і відносини були чітко організовані. Любов, ласка, довіра, доброзичливість, повага до прав і обов'язків членів родини – є необхідною умовою для виховання дітей будь-якого віку. Адже право кожного члена родини – це право на повагу його особистості.

Т. А. Денисова

доктор юридичних наук, професор,
помічник ректора Академії Державної пенітенціарної служби
з наукової та науково-методичної роботи,
заслужений юрист України

О. С. Шеремет

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
Інституту права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету

РОЛЬ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ МІСЬКОЇ РАДИ У ЗАПОБІГАННІ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

На фоні малоефективної боротьби зі злочинністю державних правоохоронних органів заходи запобігання і профілактики правопорушень на рівні органів місцевого самоврядування являються одним із напрямків, що має привести до забезпечення спокою та безпеки громад, міст, районів, селищ і сіл нашої держави. Дуже важливим чинником діяльності місцевих органів влади є їх повноваження передбачені Конституцією України, Зако-

ном України “Про місцеве самоврядування” та іншими законодавствами та нормативними актами. Одним із важливих завдань органів місцевого самоврядування є організація та забезпечення діяльності виконавчих комітетів місцевих рад, зокрема, комітетів, органів і управлінь місцевого рівня по запобіганню домашньому насильству.

Треба акцентувати увагу на тому, що більшість неблагополучних сімей складають особи саме молодого віку, від 20 до 35 років. Так, за даними служби пробації, спостережної комісії Чернігівської міської ради, у таких сім'ях батьки часто вживають спиртними напоями, на працюють, не займаються вихованням дітей, загалом, ведуть аморальний спосіб життя. Нерідко, копіюючи своїх батьків, діти задля самоутвердження вчинюють правопорушення, а іноді і злочини. Свого часу С. Ф. Денисов підкреслював, що мотивація злочинної поведінки підлітків носить “дитячий” характер: із пустування, допитливості, прагнення ствердити себе в очах групи. Приблизно 75% злочинів у цій віковій групі вчинюється у ситуаційно-імпульсивній формі, при цьому мотивація має більшу предметну визначеність (бажання отримати конкретну річ). Самоствердження через насильство – типово підліткова мотивація, вона часто сполучена з особливою жорстокістю. Витоки цієї мотивації полягають у внутрішніх конфліктах особистості, які зумовлені завищеними зазіханнями. Крім того, існує протиріччя між дорослістю (насамперед, половою) та знаходженням на утриманні батьків [1].

Погоджуючись з такою думкою, необхідно відзначити, що зараз конфліктні ситуації, що виникають не тільки між батьками і дітьми, а й між братами, сестрами, доволі часто супроводжуються домашнім насильством. Не знаходячи себе у сім'ї, залишаючись без родинного тепла, підлітки шукають іншого притулку. При цьому, за нашими спостереженнями йде активний тиск на молодь, яку все частіше втягують у міжнаціональні, національні, релігійні конфлікти, що несуть в собі заряд ненависті. ЗМІ повсякденно висвітлюють матеріали де фігурують дії молодих людей, з проявами екстремізму, ненависті, агресії, цинізму.

Необхідно пам'ятати, що від того, наскільки сильною буде реакція влади на такі вчинки, залежатиме розвиток демократії в Україні, забезпечення безпеки й правопорядку для кожного регіону. Ми також вважаємо, що у цьому напрямку необхідна тісна співпраця між органами місцевого самоврядування й поліцією. Тим більше, що Закони України “Про місцеве самоврядування в Україні” [2] та “Про Національну поліцію” [3] передбачають таку взаємодію. Однак, співпраця і взаємодія не виключають і безпосередньої участі комітетів, органів і управлінь місцевого рівня по запобіганню домашньому насильству, про що говорить зміст основних функцій органів місцевого самоврядування як суб'єкта запобігання злочинам [4]. Виконання таких функцій можна розглянути на прикладі управління освіти Чернігівської міської ради.

Так, управлінням освіти Чернігівської міської ради проводиться відповідна робота, затверджені заходи щодо запобігання правопорушенням, злочинам, домашньому насильству та контролюється їх безумовне виконання в підвідомчих загальноосвітніх навчальних закладах. Щоквартально

підводяться підсумки роботи із заявами, скаргами та зверненнями громадян, які оформлюються довідкою та аналізуються на оперативних нарадах працівників управління освіти.

Питання діяльності загальноосвітніх навчальних закладів міста щодо запобігання домашньому насильству, дитячій бездоглядності, профілактики правопорушень, злочинності, наркоманії серед підлітків та їх батьків, формування здорового способу життя у родині систематично розглядаються на засіданнях колегії, нарадах директорів та заступників директорів з виховної роботи. Наприклад, у квітні поточного року на нараді заступників директорів з виховної роботи було розглянуто питання “Про стан правового та превентивного виховання”, у вересні за планом намічено проведення наради громадських інспекторів з охорони дитинства щодо організації роботи з охорони прав дітей та учнівської молоді і протидії домашньому насильству.

Створено та систематично оновлюється банк даних на дітей, які проживають у неблагополучних сім'ях, де батьки неналежним чином виконують батьківські обов'язки. Питання профілактики домашнього насильства постійно знаходяться на контролі в управлінні освіти. Крім того, працівники управління освіти міської ради, загальноосвітніх навчальних закладів міста беруть участь у перевірці дотримання правопорядку та етичних норм стосовно дітей в ігрових залах, комп'ютерних клубах, відеотеках, інших розважальних закладах; у роботі по виявленню та вилученню з громадських місць та об'єктів транспорту дітей, які бродяжать, жебракують, залишилися бездоглядними, проживають в сім'ях, що опинилися в кризових ситуаціях в ході проведення профілактичних рейдів (“Урок”, “Підліток”, “Канікули”) спільно зі службами у справах дітей та кримінальними міліціями у справах дітей. Проводиться робота по забезпеченню їх влаштування, соціального захисту та супроводу.

З метою запобігання домашньому насильству в усіх загальноосвітніх навчальних закладах міста проводиться правовий всеобуч учнів та батьків, тижні правових знань, оформлені інформаційні куточки соціально-психологічної служби “Дитина та її права”, “Вікно соціальної реклами”, “Протидія домашньому насильству”. З метою забезпечення безумовного виконання “Інструкції з обліку дітей та підлітків шкільного віку” в кожній школі напрацьовано дієву систему оперативного контролю за станом дотримання прав дітей. За наслідками ретельного аналізу інформації щодо проявів насильства в сім'ї залучаються всі зацікавлені служби та відомства, учні та їх батьки запрошуються на засідання координаційної ради. Так, лише за 2018 р. в ході проведення огляду були відвідані 325 таких сімей та складені відповідні акти. Велику увагу адміністрація і психологічні служби загальноосвітніх навчальних закладів приділяють питанню вивчення індивідуальних психологічних особливостей учнів всіх вікових категорій, котрі постраждали від домашнього насильства.

Практичними психологами і соціальними педагогами проводилися психо-діагностичні дослідження і тематичні анкетування: “Дослідження психологічного клімату родини учнів 1-3 класів” (СЗСШ №1, ЗНЗ № 4, 6,

23), визначення рівня агресивності учнів за методикою Басса-Дарки (ЗНЗ № 3, 13, 29), “Моє життя в сім’ї та школі” (ЗНЗ № 7, 18), анкетування педагогів “Домашнє насильство як прояв дискримінації” (ліцей № 15), тестування за методикою “Колористика” з метою вивчення емоційного стану учнів у період адаптації (ліцей № 16), анкетування учнів 9–11 класів “Причини насильства у молодіжному середовищі” (ЗНЗ № 9, 20), “Проблема насилля в школі” (ПАШ № 25), “Молодь і протиправна поведінка” (ЗНЗ № 7, колегіум № 11), визначення рівня шкільної тривожності за методикою Філіпса (ЗНЗ № 5, 33, ліцей № 32), “Як уберегти підлітка від насильства?” (ЗНЗ № 19, 21), вивчення емоційного клімату в родині (СЗНЗ № 2, гімназія № 31), соціометричне дослідження учнів 5–6 класів з метою визначення статусу дитини в учнівському колективі (ЗНЗ № 10, 30, 35), “Індекс толерантності” (ЗНЗ № 14, 24) тощо. За результатами діагностичних даних надавались необхідні рекомендації, проводилися індивідуальні психологічні консультації для учнів та їх батьків, здійснювалася інформаційно-просвітницька робота в класних колективах.

Класні керівники, практичні психологи і соціальні педагоги проводили для учнів всіх вікових категорій години спілкування, присвячені питанням сімейних стосунків, ефективності протидії насильству в сім’ї, знання прав і обов’язків, профілактики насильства щодо дітей, толерантності тощо.

Щоквартально в управлінні освіти спільно зі службами у справах дітей Деснянської та Новозаводської районних рад, кримінальними міліціями у справах дітей, працівниками облнаркодиспансеру проводиться звірка стану правопорушень та злочинності серед учнівської молоді. В ході проведення чергових звірок поновлюється банк даних на учнів, які перебувають на різних обліках, і дітей, які виховуються в неблагополучних та функціонально-неспроможних сім’ях з метою проведення з ними профілактичної роботи, надання їм та їх батькам педагогічної, психологічної допомоги.

В управлінні освіти працює координаційна рада з питань профілактики правопорушень, злочинності та інших антигромадських проявів серед учнівської молоді. У школах міста створено систему правовиховної роботи, організовано роботу рад профілактики, учнівського та батьківського психолого-педагогічного та правового всеобучу. До складу шкільних рад профілактики входять працівники кримінальної міліції та служби у справах дітей. На початку навчального року в усіх загальноосвітніх навчальних закладах міста проведені зустрічі з представниками правоохоронних органів з метою активізації профілактичної роботи з учнями.

Як бачимо, з метою профілактики домашнього насильства необхідно систематично аналізувати стан правопорядку, вести облік неблагополучних сімей, виявляти дітей, жінок, а у окремих випадках і чоловіків, що зазнали домашнього насильства. На основі вказаних матеріалів необхідно розробляти та реалізувати плани направлені на запобігання, припинення та викриття домашнього насильства.

Список використаних джерел:

1. Денисов С. Ф. Сім'я як визначальний фактор у профілактиці молодіжної злочинності в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 1. С. 217–222.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР (Редакція від 08.10.2016 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.04.2019).
3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19>. (дата звернення: 05.04.2019).
4. Шеремет О. С. Зміст основних функцій органів місцевого самоврядування як суб'єкта запобігання злочинам. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2014. № 3 (45). С. 102–106.

М. В. Дєєв

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Інституту права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету

НОВЕЛИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В КОНТЕКСТІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

З прийняттям на початку грудня 2017 р. низки законодавчих актів, покликаних стати нормативно-правовою базою викорінення домашнього насильства, до чинного Кримінального процесуального кодексу України було внесено низку змін, що покликані надати можливість зреалізуватися відповідним нормам матеріального права. Розгляньмо норми-новели КПК України.

Тепер тимчасово вилученими можуть бути документи, які посвідчують користування таким спеціальним правом, як право на володіння та носіння зброї.

При вирішенні питання про обрання запобіжного заходу, крім наявності ризиків, зазначених у ст. 177 КПК України (спроби підозрюваного, обвинуваченого: 1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; 2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; 3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; 5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується), слідчий суддя, суд на підставі наданих сторонами кримінального провадження матеріалів зобов'язаний оцінити в сукупності всі обставини, у тому числі, серед іншого, ризик продовження чи повторення протиправної поведінки, зокрема ризик летальності, що його створює підозрюваний, обвинувачений, у тому числі у зв'язку з його доступом до зброї.

Під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу слідчий суддя, суд ввідповідно до ч. 6 ст. 194 КПК України в інтересах по-